

वामदेवो गौतमः। अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके)। त्रिष्टुप्

प्रत्यग्निरुषसौ जातवेदा अख्यदेवो रोचमाना महोभिः।

आ नासत्योरुगाया रथेनेमं यज्ञमुप नो यातमच्छ ॥ ४.०१४.०१

जातवेदाः- जातविद्यः। देवः- द्योतकः। अग्निः- पावकः सत्क्रतुः। महोभिः- महद्भिः स्वतेजोभिः।
रोचमानाः- दीप्ताः। उषसः- प्रभातीर्विद्या इत्याध्यात्मिके। अभिलक्ष्य। अग्रम्- अग्र्यम्। प्रति।
अख्यत्- प्रवृद्धो भवति। उरुगाया- बहुभिर्बहुधागीयमानौ। नासत्या- सत्यस्वरूपावश्विनौ
प्राणापानेशनशक्तिभूतौ। रथेन- स्ववाहनेन। इमम्- एतम्। नः- अस्माकम्। यज्ञम्। अच्छ-
अभिलक्ष्य। आ- आभिमुख्येन। उप यातम्- आगच्छतम् ॥१॥

ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्रेज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वन्।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः ॥ ४.०१४.०२

विश्वस्मै- सर्वस्मै। भुवनाय- लोकाय। ज्योतिः। कृण्वन्- कुर्वन्। देवः सविता- सूर्यदेवः। ऊर्ध्व-
अग्र्यम्। केतुम्- प्रकाशम्। अश्रेत्- आश्रयति। द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। अन्तरिक्षम्। सूर्यः-
सविता। रश्मिभिः- किरणैः। वि- विशेषेण। चेकितानः- प्रज्ञापयन्। आ- समन्तात्। अप्राः-
पूरयति ॥२॥

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागान्मही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना।

प्रबोधयन्ती सुविताय देव्युषा ईयते सुयुजा रथेन ॥ ४.०१४.०३

सुविताय- लोकक्षेमाय। प्रबोधयन्ती- प्रबुद्धान् कुर्वती। आवहन्ती- धारयन्ती। अरुणीः-
रोचमाना। मही- महती। चित्रा- अद्भुता। रश्मिभिः- किरणैः। चेकिताना- प्रज्ञापयन्ती। उषा
देवी- प्रभाती ज्ञानोदयदेवता। ज्योतिषा- स्वभासा। अगात्। सुयुजा- योगयुक्तेन। रथेन। ईयते-
गच्छति ॥३॥

आ वां वहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ।

इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन्यज्ञे वृषणा मादयेथाम्॥ ४.०१४.०४

वाम्- युवाम्। वहिष्ठा:- वाहकाः। रथा:- रंहणशीलाः। रथी ऋतस्य नो भवेति श्रुतेः ऋतं रथः।

ते- अमी। अश्वा:- प्राणतुरगाः। उषसो व्युष्टौ- ज्ञानोदयकाले। आ वहन्तु। वाम्- युवयोः। इमे-

एते। सोमा:- रसाः। मधुपेयाय- मधुरानुभूतये भवन्ति। अस्मिन्- एतस्मिन्। यज्ञे। वृषणा-

वर्षकौ। मादयेथाम्- हर्षयेथाम्॥४॥

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न।

कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम्॥ ४.०१४.०५

पूर्वं व्याख्यातम् (४.१३.०५) ॥५॥

Dr. Ranganatha